

Gloser til Rhetorica ad Herennium Bog I, §§ 2-4:

Bog I, § 2:

orator, -oris m3: taler

officium, -ii n2: pligt, opgave

de, præp. med abl.: om

iis: det demonstrative pronomen *is* i fem.pl.abl. (underled til *rebus*): "de"

res, rei f5: ting, sag, forhold

posse: præsens infinitiv aktiv af verbet *possum* = kan: "at kunne"

dico 3: taler

quae: det relative pronomen *qui* i fem.pl.nom. (viser tilbage til *iis rebus*): hvilke, som (*iis rebus...quae res* betyder egentlig "de ting...hvilke ting...", men oversættes bedst med "de ting...som...")

ad, præp. med akk.: til, ved

usus, -us m4: brug

civilis/-e, adj. 3: borgerlig

mos, moris m3: skik, sædvane

ac, konj.: og

lex, legis f3: lov

moribus ac legibus er på latin instrumental ablativ og står i pluralis. På dansk gengives det bedst ved singularis: "ved skik og lov"

constituo, -tui, -tutum, tuere 3: fastsætter; *constitutae sunt* er sammensat perfektum passiv = "er fastsat"

cum, præp. med abl.: med

assensio, -ionis f3: bifald

auditor, -oris m3: tilhører

quoad, konj: så vidt som

eius: mask.gen.sing. af det demonstrative pronomen *is*: "hans" (det, som det lægger sig til = sætningens subjekt, er underforstået)

fieri: præs. infinitiv deponent af verbet *fio*, *factus sum*, *fieri*: "ske", "finde sted"

poterit: futurum indikativ aktiv af verbet *possum*: kan

quoad eius fieri poterit: "så vidt som han kan" (på latin står der direkte oversat: "såvidt som hans [forehavende] vil kunne finde sted")

1.2 De tre talegenerer

tres, numerale (se HØ § 55): tre (*tria* er neutrum pluralis)

genus, -eris n3: art, slags, type

causa, -ae f1: sag (*causarum* er gen.plur. = "af sager"/"af taler")

quae: det relative pronomen *qui* i neu.pl.nom. (viser tilbage til *tria genera*): som

recipio, -cepi, -ceptum, -cipere 3: modtager, optager i mig, behersker, påtager mig

debeo 2: bør

demonstrativus/-a/-um adj.: påpegende (underforstået *genus*: den påpegende taletype = lejlighedstale/festtalen)

deliberativus/-a/-um adj.: overvejende (underforstået *genus*: den overvejende taletype = den politiske tale)

iudicialis/-e, adj. 3: retslig, rets- (underforstået *genus*: den retlige taletype = retstalen)

Demonstrativum [*genus*] est: "lejlighedstalen er

quod: neu.nom.sing af det relative pronomen *qui*: "den, som"

tribuo, -ui, utum, uere 3: skænker, yder, anvender

aliquis/-quae/-quid. el. -quod: indefinit pronomen: en eller anden, en (*alicuius* er gen.sing.)

certus/-a/-um, adj 1./2.: bestemt

persona, -ae f1: person

laus, laudis f3: ros

aut, konj.: eller

vituperatio, -ionis f3: dadel, nedrakning, (negativ) kritik

Deliberativum [*genus*] est: "Den politiske tale er"

consultatio, -ionis f3: rådslagning. overvejelse; *in consultatione*: "under rådslagning"

quod: se ovenfor

habeo 2: har, rummer

se, reflektivt pronomen: sig

suasio, -ionis f3: overtalelse

dissuasio, -ionis f3: fraråden

Iudicale [*genus*] *est*: retstalen er

quod: se ovenfor

pono, *posui*, *positum*, *ponere* 3: anbringer, anvender; *positum est* er sammensat perfektum passiv: ”er anvendt”/”bliver anvendt”

controversia, -ae f1: strid

quod: se ovenfor

habet: se ovenfor under *habeo*

accusatio, -ionis f3: anklage

petitio, -ionis f3: søgsmål

defensio, -ionis f3: forsvar

1.3 Talerens fem opgaver

Nunc, adv.: nu (hører til *docebimus*)

quas: det spørgende pronomen *quis* i fem.akk.plur.: ”hvilke”

oratore habere: akkusativ med infinitiv: ”at en taler har”

oportet, upersonligt verbum: det bør sig (her i præsens konjunktiv, fordi det står som verballed i en spørgende ledsætning)

doceo, *docui*, *doctum*, *docere* 2: belærer (om)

deinde, adv. dernæst (træk her *ostendemus* op i oversættelsen)

quo modo: ”på hvilken måde”

has: det demonstrative pronomen *hic* i fem.akk.plur.: ”disse” (hører til *causas*)

tracto 1: behandler; *tractari* er præsens infinitiv passiv; *has causas tractari* er akkusativ med infinitiv = ”at disse sager behandles”

convenio, -veni, -ventum, -venire: som upersonligt verbum i 3. pers. sing.: det sømmer sig, det passer sig (her i præsens konjunktiv, fordi det står som verballed i en spørgende ledsætning)

ostendo, -ndi, -nsum, -ndere 3: viser, påviser

§3

Oportet: se ovenfor

igitur, adv. altså

esse: præsens infinitiv af *sum*: at være, at der er

in oratore: hos taleren

inventio, -ionis f3: opfindelse, ”søgefase”, stofsamling

dispositio, -ionis f3: disposition, disponering, ordning af stoffet

elocutio, -ionis f3: fremstilling af teksten, sproglig fremstilling, sproglig fase, sproglig udformning

memoria, -ae f1: erindring, huskefase

pronuntiatio, -ionis f3: udtalelse, fremsigelse, fremførelse

excogitatio, -ionis f3: udtænkning (+ genitiv: ”af”)

verus/-a/-um, adj. 1./2.: sand

verum, -i n2: det sande

similis/-e, adj. 3: lignende; *veri similis*: sandsynlig

quae: det relative pronomen *qui* i fem.pl.nom. (viser tilbage til *rerum verarum aut veri similitum*): som

probabilis/-e, adj. 3: sandsynlig, overbevisende

reddo, -didi, -ditum, -dere 3: gør

ordo, -inis f3: orden

distributio, -ionis f3: fordeling

rerum: gen. plur af *res* (se ovenfor): ”af tingene” = ”af stoffet”

quae: det relative pronomen *qui* i fem.sing.nom. (viser tilbage til *dispositio*): som

demonstro 1: viser

quid: det spørgende pronomen *quis* i neu.nom.sing.: hvad (der)

quibus: det spørgende pronomen *quis* i fem.abl.plur.: hvilke (hører til *locis*)

locus, -i m2: sted

colloco 1: anbringer; *sit collocandum*: sammensat verballed af præsens konjunktiv af *sum* og gerundiv af *colloco*: ”bør anbringes”

idoneus/-a/-um, adj. velegnet, egnet; passende

verbum, -i n2: ord

sententia, -ae f1: mening, sætning

adcommodatio, -ionis f3 (= accomodatio, -ionis, f3): tilpasning

firmus/-a/-um, adj. 1./2.: fast, sikker

animus, -i m2: sind (*animi* er genitiv og adjektivisk underled til *firma...receptio*: "sindets sikre indprentning")

receptio, -ionis f3: modtagelse, indprentning

vox, vocis f3: stemme

vultus, -us m4: ansigtsudtryk

gestus, -us m4: gestikulation, kropsholdning

moderatio, -ionis f3: berherskelse

venustas, -atis f3: ynde, skønhed, elegance

1.4 Teori, efterligning, øvelse

Haec omnia: "alle disse ting" (neu.plur.akk. af *hic* og *omnis*)

assequor, assecutus sum, assequi dep. 3: opnår (*assequi* er præsens infinitiv med passiv form, men aktiv betydning (deponent) = "opnå")

poterimus: futurum af *possum*: "vil vi kunne"

ars, artis f3: kunst, kyndighed, kundskab, teoretisk viden

imitatio, -ionis f3: efterligning

exercitatio, -ionis f3: øvelse

praeceptio, -ionis: forskrift

quae: det relative pronomen *qui* i fem.sing.nom. (viser tilbage til *praeceptio*): som

do, **dedi**, **datum**, **dare** 1: giver

certus/-a/-um: se ovenfor

via, -ae f1: vej

ratio, -ionis f3: fornuft, overvejelse, metode

dicendi: den kasusbøjede infinitiv (gerundium) i genitiv (underled til både *viam* og *rationem*): "med hensyn til det at tale"

qua: det relative pronomen *quis* i fem.abl.sing. (viser tilbage til *Imitatio*): "det ved hjælp af hvilket"

inpello, -puli, -pulum, -pellere 3 (= *impello* etc.): driver (mod), tilskynder (til)

cum, præp. med abl.: med

diligens, adj. 3: omhyggelig

ratio: se ovenfor

ut, konj.: at

aliquis/-quae/-quid. el. -quod: indefinit pronomen: en eller anden, en (*aliquorum* er mask.gen.plur. = "nogle andre")

similis/-e, adj. 3: lig, lige så god som (+ genitiv)

dicendo: den kasusbøjede infinitiv (gerundium) i ablativ styret af præpositionen *in* = "med hensyn til det at tale"

valeo 2: er stærk; med infinitiv: har magt til, opnår

esse: præsens infinitiv af *sum*: at være

assiduus/-a/-um, adj. 1./2.: vedvarende

usus, -us m4: brug (+ genitiv: af...)

consuetudo, -inis f3: vane, tilvænning (+ genitiv: til...)

dicendi: den kasusbøjede infinitiv (gerundium) i genitiv: "det at tale" – hvad er den underled til denne gang?

quoniam, konj og ledsætningsindleder.: eftersom

demonstro 1: viser, påviser

quoniam demonstratum est: "eftersom det er påvist"

quas: det spørgende pronomen *quis* i fem.akk.plur.: "hvilke" (underled til *causas*)

oratore recipere < ... > -**que habere**: akkusativ med infinitiv: "at taleren påtager sig/påtog sig og < ... > (at han) rummer/rummede"

quas causas oratore recipere quasque res habere conveniret: "hvilke sager det burde sig at taleren påtog sig, og hvilke ting (=egenskaber) han rummede"

nunc, adv.: nu (kobles med *dicendum videtur*, der trækkes op i oversættelsen)

quemadmodum, konj. og ledsætningsindleder: på hvilken måde, hvordan

possint: præsens konjunktiv af *possum*: kan

officium: se ovenfor, § 2

accomodo 1: tilpasser

quemadmodum ad orationem possint officia oratoris accomodari: "hvordan talerens opgaver kan tilpasses til (selve) talen"

dicendum (esse): upersonlig gerundivkonstruktion, der fungerer som subjekt for *videtur*: ”synes det, at det bør siges”

Samlet oversættelse af perioden *Quoniam...videtur*”: Eftersom det er påvist, hvilke sager det burde sig at taleren påtog sig, og hvilke ting (=egenskaber) han rummede, synes det, at det nu bør siges, hvordan talerens opgaver kan tilpasses til (selve) talen.”

Kapitel 2: Stofsamling til det juridiske partsindlæg

§ 4

sex, ubøjeligt numerale: seks

pars, partis f3: del

consumo, -sumpsi, -sumptum, -sumere 3: fortærer, opbruger, anvender (*in* = til)

exordium, -ii n2: indledning

narratio, -ionis f3: fortælling, sagsfremstilling

divisio, -ionis f3: deling, adskillelse, sagsanalysen (der viser, hvor parterne er uenige)

confirmatio, -ionis f3: bekræftelse, underbyggelse af egne synspunkter

refutatio, -ionis f3: gendrivelse, tilbagevisning (af modpartens synspunkter)

conclusio, -ionis f3: konklusion, afslutning

principium, -ii n2: begyndelse

oratio, -ionis f3: tale

per, præp. med akk.: gennem

quod: det relative pronomen *qui* i neu.sing.akk. (viser tilbage til *exordium* eller evt. *principium*): hvilken

animus: se ovenfor § 3

auditor: se ovenfor § 2

vel, konj.: eller

iudex, -icis m3: dommer

constituo: se ovenfor § 2; betydning her: fastsættes = ”formes”

apparo 1: tilbereder, ordner; betydning her: ”beredes”

audiendum: den kasusbøjede infinitiv (gerundium) styret af præpositionen *ad*: til at lytte

rerum gestarum gen.plur. af det faste udtryk *res gestae* = ”de udførte ting” = ”ting, der er sket” = ”faktiske begivenheder”

proinde ut, adv. og konj: således som; som adv.: sandsynligvis

(*rerum*) *proinde ut gestarum*: ”de sandsynligvis skete (ting)”

expositio, -ionis f3: fremlæggelse

Oversættelse af hele sætningen *Narratio...expositio*: Sagsfremstillingen er en fremlæggelse af de faktiske begivenheder eller af de ting, der sandsynligvis er sket”.

per: se ovenfor

quam: det relative pronomen *qui* i fem.sing.akk. (styret af *per*; det viser tilbage til *divisio*): hvilket

per quam: ”det afsnit via hvilket”

aperio, -perui, -pertum, -perire 4: åbner, afslører

quid: det spørgende pronomen *quis* i neu.sing.nom.: hvad

convenio, -veni, -ventum, -venire 4: her: der er enighed om

controversia, -ae f1: strid, uenighed; *quid sit in controversia*: ”hvad der er i uenighed” = ”hvad der er uenighed om”

expono, -posui, -positum, -ponere 3: fremlægger

quibus de rebus = de quibus rebus: ”om hvilke ting”

simus dicuturi: en såkaldt ”perifrastisk futurum” (HØ §§ 252, 266,3) af verbet *dico*: vi vil tale

noster/-stra/-strum, possessivt pron. 1./2.: vores

argumentum, -i n2: argument, synspunkt

asseveratio, -ionis f3: bekræftelse, stærk påstand, kraftig forsikring

contrarius/-a/-um, adj. 1./2.: modsat

locus, -i m2: sted, synspunkt, beviskilde, beviser

dissolutio, -ionis f3: opløsning

artificiosus/-a/-um adj. 1./2.: kunstfærdig

terminus, -i m2: ende, afslutning